

Zichtbaarheid en bejaging van grofwild

De werkgroep 'Grote hoefdieren', waarin zitten ervaringsdeskundigen en grofwildspecialisten, adviseert het Landelijk Bestuur van de KNJV over het beleid met betrekking tot het beheer van grofwild. Dit artikel, geschreven door Rob Borst, een van de werkgroepleden, is de uitkomst van de discussie die deze werkgroep heeft gevoerd over bejaging in relatie tot grofwild. Zij heeft daarbij gebruik gemaakt van de reacties die zijn ontvangen naar aanleiding van de oproep in het interview met Eric Wanders (SBB): 'Ik wil met de jagers in discussie over een andere manier van afschot' (Ned. Jager, nr. 9, 2009).

Reeën, edelherten, damherten en wilde zwijnen gedijen goed in ons land. Dit ondanks de groeiende bevolking, toenemende infrastructuur en recreatiedruk. Veel mensen willen wild zien, liefst overdag. Een ontmoeting met deze dieren die voornamelijk in de schemering (edelhert

en ree) of in de nacht (wild zwijn) actief zijn, wordt als een belevenis ervaren. Om ervan te kunnen genieten, moeten de dieren zich wel laten zien, liefst overdag. Het aspect zichtbaarheid is dus van belang. Daar moet het beheer van de populaties en hun leefgebied op afgestemd zijn. Dit is een gezamenlijke

verantwoordelijkheid van terreinbeheerder en jager.

Het feit dat de groeiende grofwildpopulaties zich in toenemende mate buiten de oorspronkelijke leefgebiedkernen ophouden, kan aanleiding zijn tot nieuwe belangenconflicten.

Gunstige staat grofwildstand gewaarborgd

De kernvraag is dan of de populaties grofwild wel beheerd worden volgens de huidige eisen en randvoorwaarden. Het huidige beheer gaat uit van duurzaamheid, planmatigheid, maatschappelijke, economische en ecologische belangen zoals verkeersveiligheid, schade aan land- en bosbouw, flora en fauna en openbare veiligheid.

Wat houdt in dit verband planmatig en duurzaam in? Wettelijk betekent dit dat de gunstige staat van instandhouding van het grofwild gewaarborgd blijft. Deze wordt elke vijf jaar gemeten en vormt de basis voor de faunabeheerplannen. De tellingen wijzen uit dat populaties telkens weer groeien en dat het verspreidingsgebied vaak toeneemt. Met de gunstige staat van instandhouding is het dus wel in orde.

Conflicten

De tweede vraag is hoe het dan zit met de maatschappelijke, economische en ecologische belangen. Zijn daar (groeïende) conflicten mee? Het antwoord daarop is een eenduidig ja. Dat is ook logisch in een situatie als Nederland waar steeds meer dieren (en mensen) komen in een steeds kleiner wordend gebied. Verkeersaanrijdingen met grofwild en schade aan gewassen nemen in sterke mate toe en de ecologische draagkracht (lees voedseldraagkracht) van een aantal gebieden wordt benaderd of is overschreden. Er ontstaan ook 'nieuwe' vormen van belangenconflicten. Bijvoorbeeld in gebieden met zeldzame flora, die is ontstaan na decennia van bodemrust, zijn de beheerders niet blij met wroetende wilde zwijnen.

Het oplossen van belangenconflicten dient planmatig en duurzaam te gebeuren en daar gaat het in de huidige situatie voor een deel goed, maar voor een deel ook niet goed. Het beheren van populaties op leefgebiedniveau en het streven om het natuurlijk gedrag van dieren zoveel mogelijk te behouden, gaat moeizaam. Elke grondgebruiker heeft namelijk zo zijn eigen belangen en wil die zo veel mogelijk laten prevaleren. Om dit te verbeteren zullen partijen, verenigd in de FBE, beter moeten aansluiten bij de eisen van planmatig duurzaam beheer van populaties grofwild. Zowel op leefgebiedniveau als

in het voorwaarden scheppen voor behoud van natuurlijk gedrag. De belangen van grondgebruikers dienen daarbij als kader en niet als doel op zich.

Zichtbaarheid, interval- en zwaartepuntbejaging

Hoe is het nu gesteld met de voor bezoekers van het buitengebied zo belangrijke randvoorwaarde: de zichtbaarheid van het grofwild? Het publiek wil immers overdag wild zien. Welnu, een belangrijk uitgangspunt is dat planmatig duurzaam jagen moet

Om de zichtbaarheid van het grofwild te verbeteren, is het niet nodig om de populatiedichtheid te laten toenemen

bijdragen aan de zichtbaarheid van grofwild. Op diverse plaatsen in Nederland zijn daarvoor al stappen in de goede richting gezet. Een voorbeeld hiervan zijn de observatieplaatsen op de 'Hoge Veluwe'. Daar is het grofwild jaarrond overdag zichtbaar voor de bezoeker. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de wijze waarop het afschot gerealiseerd wordt.

De methoden die hier gebruikt worden, zijn interval- en zwaartepuntbejaging in een flexibele vorm. Dat houdt in dat er afspraken gemaakt worden waar en wanneer er al dan niet gejaagd wordt. De flexibiliteit krijgt daarin vorm en inhoud door bij de uitvoering van het afschot geen vaste plaatsen en tijdstippen te hanteren maar daarin juist variabel te zijn.

In de meeste leefgebieden in Nederland wordt de zichtbaarheid van edelherten, damherten, reeën en wilde zwijnen overdag slechts in (kleine) delen van gebieden bereikt en niet in het hele leefgebied. Dit heeft als oorzaak dat er geen leefgebieddekkende afspraken gemaakt zijn over interval- en zwaartepuntbejaging in de flexibele vorm. In het leefgebied wordt in de regel door veel jachthouders op vele verschillende manieren gejaagd en in elk deelgebied

naar eigen inzicht. Zelfs als het gaat om grotere terreineigenaren is er verschil in de uitvoering binnen de gebieden in de gehanteerde methodiek en dat is funest voor de zichtbaarheid van de dieren voor de bezoekers. Voor de jachthouders in de leefgebieden van het grofwild ligt hier dus een belangrijke taak. Namelijk goede afspraken maken over de beheermethodiek die ten grondslag ligt aan wijze van uitvoering van het afschot. Interval- en zwaartepuntbejaging en flexibiliteit zijn daarbij bepalend.

Zonering

Is een goed geplande bejaging een garantie voor de zichtbaarheid van het wild? Nee, maar zij draagt er wel aan bij. De verantwoordelijke terreinbeheerders in een leefgebied zullen ook een flinke stap moeten maken in de zonering van de recreatie en goed moeten nadenken bij het uitvoeren van terreinbeheerende maatregelen. Of deze nu technisch van aard zijn of in de vorm van levende have.

Pas als het geheel van beheer en zonering leefgebieddekkend op een juiste wijze wordt ingevuld, zal de zichtbaarheid van het grofwild op leefgebiedniveau verbeteren. Hiervoor is het niet nodig om de populatiedichtheid te laten toenemen. Beheer en zonering moet in dienst staan van een natuurlijke leefwijze van het grofwild en het behoud van de kwaliteit van zijn leefomgeving. Het opvoeren van de aantallen dieren beïnvloedt de leefomgeving op negatieve wijze en daarmee de natuurlijke leefwijze. De zichtbaarheid zal er niet door worden vergroot.

De jager zelf

Blijft natuurlijk nog de vraag over hoe de individuele jager kan bijdragen aan het vergroten van de zichtbaarheid van het wild voor de bezoeker. Een eerste vereiste is dat het grofwild de aanwezigheid van de mens zo min mogelijk associeert met gevaar. Dat wordt bereikt door het afschot zodanig te realiseren dat de dieren het schot niet in relatie brengen met de mens. Dat kan op vele manieren, waarbij het uitgangspunt is dat de dieren na een schot voldoende tijd krijgen om weg te trekken zonder dat de jager opgemerkt wordt. Een half uurtje rustig blijven zitten na het schot werkt in alle situaties. Een tweede belangrijk punt is dat de jager ervoor

zorgt dat het grofwild niet verstoord wordt door acties waaraan het niet gewend is. Grofwild went snel aan de meest vreemde situaties maar heeft een grondige hekel aan gebeurtenissen die het niet kent. Voor de jager is het dus belangrijk zoveel mogelijk gewoontegedrag te vertonen. Het wild went aan dat gedrag en verstoring wordt tot een minimum beperkt.

Voorbeelden

Als men bijvoorbeeld in een gebied het afschot van edelherten realiseert op de wissels tussen daginstand en foerageerplaats, dan draagt dat bij aan de zichtbaarheid van de herten op de foerageerplaatsen. Wanneer het afschot van wilde zwijnen in een seizoen moeilijk gaat, en men besluit, omwille van het toegewezen quotum, tot afschot op of in de nabijheid van de foerageerplaatsen van de herten, dan is dit langdurig nadelig voor de zichtbaarheid van de edelherten.

Een ander voorbeeld is wanneer men tijdens het bersend jagen besluit om de

percelen in te gaan waar men anders niet komt. Het grofwild heeft dan direct in de gaten dat er voor hen iets ongevoons gebeurt waardoor de dieren onzeker worden. Het is niet zozeer het bersen zelf dat van invloed is - er lopen immers ook regelmatig terreinbeheerders door het gebied - maar vooral het schot en het ontweiden dat het gedrag van het grofwild beïnvloedt. Het bersend jagen op wandelpaden is dan een betere keuze, hoewel ook hierbij geldt dat de dieren de jager niet mogen associëren met het schot.

Samen tot goede afspraken komen
Grofwildbeheer anno 2010 is een zaak van planmatigheid en duurzaamheid. Niet alleen op wettelijk niveau, maar juist ook op het niveau van beheer en de uitvoering daarvan. Dat in Nederland jaarlijks een deel van het grofwild uit de populatie moeten worden weggenomen, wordt duidelijk uit de faunabeheerplannen. De wijze waarop we dat als jagers doen is op leefgebiedniveau nog niet duidelijk. Hier ligt een belangrijke taak

voor de FBE's, jachthouders en jagers om op leefgebiedniveau goede planmatige en duurzame afspraken te maken. Bijgaande 'geboden' zijn daarvoor een handreiking. ■

Geboden voor zichtbaar grofwild en planmatig duurzaam beheer

- Maak minimaal vijfjaarlijkse integrale afspraken over bejaging van de grofwildsoorten en zonering van recreatie en werkzaamheden op leefgebiedniveau met daarbij de natuurlijke leefwijze van het grofwild als uitgangspunt;
- Organiseer het beheer van fauna en landschap als geheel met vaste coördinatoren;
- Maak op leefgebiedniveau jaarlijkse werkplannen voor de uitvoering van het grofwildbeheer, met daarin opgenomen het afschot, de terreinwerkzaamheden en de recreatieve activiteiten;
- Maak op leefgebiedniveau een overzichtskaart van foerageerplaatsen, daginstanden, wissels. Bepaal op basis daarvan de observatieplaatsen, lokvoerplaatsen en afschotlocaties. Bepaal daarbij ook waar wandel- en fietspaden en overige recreatieve voorzieningen verwijderd of verplaatst moeten worden;
- Vermijd hogere dichtheden grofwild als middel om de zichtbaarheid te vergroten in leefgebieden waar maatschappelijke, ecologische en economische belangen spelen;
- Gebruik de methode interval- en zwaartepuntbejaging in de flexibele vorm. Stem deze methoden af op de actuele situaties in de leefgebieden van het grofwild;
- Voer interval- en zwaartepuntbejaging ook in detail door op uitvoeringsniveau en maak dit onderdeel van de genoemde werkplannen;
- Hierbij dient een groot deel (minimaal 75 procent) van het afschot in zo kort mogelijke periodes gerealiseerd te worden (zwaartepuntbejaging);
- Tijdelijke jachtvrije zones dienen te zijn afgestemd op de seizoensgebonden leefwijze en levensbehoefte van het grofwild (intervalbejaging). Permanente jachtvrije zones zijn op de middenlange termijn niet bevorderlijk voor de zichtbaarheid in samenhang met natuurlijk gedrag en kwaliteit van het leefgebied;
- Streef naar de inzet van jagers op leefgebiedniveau en maak begrenzingen van jachtvelden daar zo nodig ondergeschikt aan;
- Afschot(periodes) van grofwildsoorten dient c.q. dienen op elkaar te zijn afgestemd. Dit geldt ook voor afschot van grofwild en van andere soorten in het kader van schadebestrijding;
- Afschot in daginstanden en op foerageerplaatsen dient zoveel mogelijk vermeden te worden. Het grootste deel van het afschot moet gerealiseerd worden op de wissels tussen daginstand en foerageerplaatsen;
- Spreid de tijdstippen waarop grofwild wordt bejaagd over de gehele dag (waarbij in acht wordt genomen dat in de huidige situatie alleen het wild zwijn 's nachts bejaagd wordt). Zorg er hierbij voor dat er bijvoorbeeld twee maanden in een deelgebied alleen 's ochtends, 's middags of 's avonds gejaagd wordt en dan roulerend (intervalbejaging);
- Lokvoerplaatsen voor wilde zwijnen dienen variabel als afschotplaats en als plek waar niet geschoten wordt. Die laatstgenoemde plek dient dan om de rottes in een gebied min of meer te sturen;
- Vermijd jaarrond en jaarlijks gebruik van vaste aanzitplaatsen. De dieren wennen snel aan deze plaatsen, waardoor de effectiviteit van de bejaging daalt. Het is belangrijk te variëren in plekken waar wordt aangezet;
- Geschoten dieren niet laten liggen of ontweiden in de directe nabijheid van plaatsen waar de dieren regelmatig komen en het gewenst is dat die dieren daar blijven komen. Hoewel dit bij wilde zwijnen geen negatief effect heeft, reageren edelherten en reeën wel met onzeker gedrag en vermijden deze plekken waar kadavers(resten) liggen;
- Vermijd willekeurig rondrijden in gebieden (of tussen gebieden) die als daginstanden of foerageerplaatsen door het grofwild gebruikt worden. Als daar toch gereden moet worden, doe dit dan zoveel mogelijk op vaste tijdstippen en op vaste hoofdroutes die niet op de looproutes van het grofwild liggen. Gebruik van een auto tijdens het jagen wordt ten sterkste afgeraden.